

Temanotat

Nigeria: Returforhold for kvinner som har arbeidet i prostitusjon i Europa

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både åpne og anonyme kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder.

Informasjonen som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

© Landinfo 2017

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

SUMMARY

Female migrants who return to Nigeria after having worked in prostitution in Europe face challenges which are common to other returning migrants, and to the majority of Nigerians who never left the country. They do also face some additional challenges particular to their situation. Migrants who return with few resources tend to be perceived as failing in achieving the goals that motivated their migration. Returning migrants have no access to services from Nigerian authorities, except when they are defined as victims of human trafficking. But also victims of trafficking receive very limited assistance from authorities and local organisations, mainly in the form of vocational training provided by local NGOs collaborating with NAPTIP¹. All state services for victims of trafficking are organised by the federal agency NAPTIP, both concerning reintegration and protection. Some women who are forcibly returned are still in debt to the people who sponsored their migration to Europe, and a number of these women, but not all, face problems with their sponsors for not repaying their debt. NAPTIP can assist these women and their family with investigating their sponsors in order to prosecute them for human trafficking, but this depends on the victims collaborating by providing information and testifying in court.

SAMMENDRAG

Kvinnelige migranter som reiser tilbake til Nigeria etter å ha arbeidet i prostitusjon i Europa, møter utfordringer de har felles med andre tilbakevendte migranter, og med flertallet av nigerianere som aldri har forlatt landet. Kvinnene møter også noen tilleggsutfordringer knyttet til særforhold i deres situasjon. Migranter som reiser tilbake med lite penger, anses å ha mislyktes med å nå målene som fikk dem til å reise. Tilbakevendte migranter får ingen bistand fra nigerianske myndigheter, med mindre de defineres som ofre for menneskehandel. Men også ofre for menneskehandel mottar begrenset bistand fra myndigheter og lokale organisasjoner, først og fremst i form av yrkesopplæring i samarbeid med NAPTIP¹. Alle statlige tiltak for ofre for menneskehandel organiseres av NAPTIP, både hva gjelder reintegrering og beskyttelse. Noen kvinner som tvangsreturneres, har fremdeles gjeld til dem som finansierte migrasjonen deres til Europa, og blant disse møter noen problemer med bakpersonene fordi de ikke nedbetaler gjelda. NAPTIP kan bistå disse kvinnene og familiene deres med å etterforske bakpersonene med formål å straffeforfølge dem for menneskehandel, men dette fordrer at ofrene samarbeider ved å gi informasjon og vitne for domstolen.

¹ National Agency for Prohibition of Traffic in Persons and Other Related Matters.

INNHold

1. Innledning	6
1.1 Kildetilfang	6
2. Migranternes holdninger til retur	7
2.1 Før returen	7
2.2 Etter returen	8
2.2.1 <i>Tvangsretur kontra tilbakevending gjennom programmer for assistert retur</i>	8
3. Holdninger til tilbakevendte migranter	9
3.1 Omgivelsenes brustne forventninger	9
3.2 Stigmatisering av tilbakevendte migranter	9
3.2.1 <i>Stigmatisering som mislykket migrant</i>	10
3.2.2 <i>Stigmatisering på bakgrunn av prostitusjonserfaring</i>	10
3.2.2.1 Kjennskap til bakgrunn fra prostitusjon i Europa innenfor egen familie	12
3.2.3 <i>Holdninger til barn født i utlandet</i>	12
3.3 Holdninger tilbakevendte kvinner møter i hjelpeapparatet	13
3.3.1 <i>Kvinnenes reaksjoner på negative holdninger i hjelpeapparatet</i>	13
3.3.2 <i>Manglende tillit til nigerianske myndigheter</i>	14
3.3.3 <i>Anstrengt forhold til lokale organisasjoner</i>	14
4. Returnerte migranternes praktiske behov	14
4.1 Bolig	15
4.1.1 <i>Hos familie</i>	15
4.1.2 <i>Egen husholdning</i>	15
4.2 Arbeid	15
4.3 Helsestell	16
4.3.1 <i>Helsebehov knyttet til tidligere arbeid i prostitusjon</i>	16
4.4 Utdanning	16
4.5 Migranter som returnerer med barn	16
5. Praktisk bistand fra offentlige myndigheter etter retur fra Europa	17
5.1 NAPTIP	17
5.1.1 <i>NAPTIPs omdømme</i>	17
5.1.2 <i>NAPTIPs erfaringsgrunnlag</i>	18
5.2 NAPTIPs praktiske tilbud til voksne kvinner som returnerer fra Europa	19
5.2.1 <i>Rådgivning og rehabilitering</i>	20
5.2.2 <i>Helseundersøkelse</i>	20
5.2.3 <i>Reintegrering</i>	20
5.2.4 <i>Mottakskapasitet</i>	21
5.3 NAPTIPs tilbud til kvinner som returnerer med barn	21

6.	Praktisk bistand fra ikke-statlige organisasjoner etter retur fra Europa ..	22
6.1	Yrkesopplæring	22
6.2	Rehabilitering og rådgivning	23
7.	Sikkerhetsforhold.....	23
7.1	Generelle sikkerhetsutfordringer for returnerte migranter.....	23
7.1.1	<i>Utpressing av reisende på nigerianske flyplasser</i>	<i>23</i>
7.1.2	<i>Volds- og vinningskriminalitet på hjemstedet etter retur</i>	<i>23</i>
7.2	Særlige sikkerhetsutfordringer for returnerte kvinner som har arbeidet i prostitusjon i utlandet	24
7.2.1	<i>Konflikt med bakpersoner rundt ubetalt gjeld.....</i>	<i>24</i>
7.3	Beskyttelse fra nigerianske myndigheter.....	25
7.3.1	<i>NAPTIP</i>	<i>25</i>
7.3.2	<i>Politiet.....</i>	<i>26</i>
8.	Remigrasjon.....	26
9.	Arbeid i tilretteleggerøkonomien etter retur	27
10.	Referanser	28

1. INNLEDNING

Dette er det tredje av Landinfos tre notater om nigerianske kvinner i prostitusjon i Europa. Det første tok for seg bakgrunnsforhold i Nigeria og hvordan organiseringen av migrasjon med formål salg av seksuelle tjenester i Europa foregår (Landinfo 2017a), mens det andre omhandlet praktiske omstendigheter ved reisen fra Nigeria til Europa, og situasjonen kvinnene er i når de arbeider i prostitusjon i europeiske land (Landinfo 2017b). Dette notatet handler om situasjonen etter retur til Nigeria.

Få av forholdene som møter tilbakevendte kvinner som har jobbet i prostitusjon i Europa, er unike for dem. Utfordringene deres har generelt mange fellestrekk med situasjonen for andre tilbakevendte migranter.² Dessuten tilsvarende de utfordringene nigerianere som aldri har vært ute av landet, opplever. I dette notatet har vi til hensikt å omtale forholdene som møter denne spesifikke gruppa av tilbakevendte – både relevante forhold som gjelder returnerte generelt, og tilleggsutfordringene som møter akkurat denne gruppa.

1.1 KILDETLIFANG

Som nevnt i de to foregående notatene, er temaet migrantkvinner i prostitusjon kontroversielt. Av fasene i migrasjonen til nigerianske kvinner i prostitusjon i Europa, er forholdene etter at de er tilbake i Nigeria det minst kjente. Selv om debatten rundt temaet har vært stor i Nigeria, har det vært forbausende lite fokus i lokal presse på å belyse forholdene for tilbakevendte kvinner. De lokale aktørene som er opptatt av temaet, som NAPTIP (National Agency for Prohibition of Traffic in Persons and Other Related Matters, se del 5.1), nigerianske forskere og lokale organisasjoner, har hatt begrenset med ressurser til å gjøre grundige undersøkelser om forholdene. NAPTIP og lokale organisasjoner viderefremmer først og fremst erfaringer fra arbeidet sitt med kvinner som mottar hjelp fra dem, ofte uten å gi inntrykk av å ha blikk for skjevhetene i utvalget kvinner de møter (Tyldum 2010, s. 5–6). Også i en nigeriansk setting er en del av informasjonen som formidles, preget av aktivisme heller enn nøytrale beskrivelser av fenomenet.

Vi har forsøkt å unngå kildemateriale som er lite faglig solid. Der de finnes, bruker vi arbeider gjort av samfunnsforskere som har hatt kontakt direkte med tilbakevendte nigerianske kvinner som har arbeidet i prostitusjon i Europa, helst gjennom feltarbeid over tid, og hvor metodologidiskusjonen vitner om et gjennomtenkt forhold til begrensninger ved kildematerialet og informantenes ståsted. To særlig sentrale kilder er Ph.D.-avhandlinger basert på lengre feltarbeid foretatt i Nigeria av sosialantropologene Stacey Vanderhurst og Sine Plambech (Vanderhurst 2014 og Plambech 2014). Begge disse forskerne følger sin antropologkollega Sverre Mollands oppfordring om at studier av menneskehandel bør fokusere parallelt på migrantene og på systemene migrantene kommer i kontakt med (Molland 2012). Vanderhursts feltarbeid fant sted blant kvinner på et mottak for ofre for menneskehandel drevet av den nigerianske statlige etaten NAPTIP i Lagos i 2010–2011. Kvinnene hun fulgte, var overveiende fra Benin City eller Edo og hadde forsøkt å reise til Europa for å jobbe i prostitusjon, men ble stoppet før de kom fram til bestemmelsesstedet. Plambechs feltarbeid ble gjort blant kvinner i Benin City som hadde jobbet i prostitusjon i Europa

² For studier av generelle forhold for tilbakevendte migranter i Nigeria, se Paasche, Plambech & Skilbrei 2016 og Pennington & Balaran 2013.

i en periode som delvis overlapper med Vanderhursts. Noen hadde returnert gjennom ulike returprogrammer, andre var tvangsreturnert av myndighetene i ulike europeiske land.³

Dette skriftlige kildematerialet er supplert med informasjon innhentet på fire tjenestereiser til Nigeria i 2006, 2009, 2013 og 2016, og fra kontakt med forskere og andre fagpersoner som kjenner nigerianske forhold godt (jf. oversikt over muntlige kilder bak i notatet). Referanser til tallmateriale bør ikke ses som mer enn indikasjoner på tendenser, siden utvalgene som er studert ofte er små, og det er tilnærmet umulig å finne ut om de er statistisk representative.

2. MIGRANTENES HOLDNINGER TIL RETUR

2.1 FØR RETUREN

Synet på å reise hjem hos migranter som befinner seg i Europa, avhenger av i hvilken grad de opplever at de har oppnådd det de satte seg som mål med å reise, kombinert med en avveining av hvilke forventninger de har til videre opphold i Europa kontra å dra tilbake til Nigeria. Skilbrei og Tveit fant at holdningene til informantene deres kunne inndeles i fire hovedkategorier (2007, s. 39–48):

1. Nettopp begynt: Kvinner som har vært kort tid i Europa og fremdeles er optimister, og som ikke vet hvor vanskelig det vil bli å nå målene og oppfylle forpliktelsene sine (sende penger hjem, betale gjelda, få normalt arbeid og leve et normalt liv)
2. Ikke framme ennå: Kvinner som har vært i Europa en stund og innser det er vanskelig, men som fremdeles har framtidshåp og ikke opplever at de har fullført formålet med reisen
3. Desillusjonerte: Kvinner som har vært i Europa en stund, og som ikke har håp om en bedre framtid
4. Selvsikre: Kvinner som har vært i Europa en stund og som opplever at de har oppnådd målene og forventningene sine, eller som har lært å mestre og akseptere forholdene, selv om det ikke er det de opprinnelig ønsket

Alle kvinnene Skilbrei og Tveit snakket med, mente at den eneste realistiske framtidsutsikten i Nigeria var å starte som selvstendig næringsdrivende. Det fordrer stor startkapital, særlig hvis målet er å starte en virksomhet som skal kaste nok av seg til at kvinnene kan fortsette å bidra like mye økonomisk tilbake i Nigeria som de gjør fra Europa.

Ideelt sett ønsker disse kvinnene, som vestafrikanske migranter flest, å reise hjem som vellykkede: «The women seemed convinced that their only path to a better life in Nigeria required returning home with a significant amount of money» (2007, s. 50). Det innebærer tilstrekkelig penger til å kunne starte en lønnsom virksomhet de kan

³ Både Vanderhurst og Plambech har opprettholdt kontakten med flere av informantene sine etter at feltarbeidene var over.

leve av og forsørge annen familie, og helst med mulighet til å kunne reise tilbake til Europa ved behov i form av permanent oppholdstillatelse i et europeisk land.

Av informantene til Skilbrei og Tveit var det bare blant de desillusjonerte og selvsikre noen vurderte å reise tilbake til Nigeria.⁴ Noen av de desillusjonerte hadde gitt opp Europa, mens alle de selvsikre mente de hadde oppnådd tilstrekkelig til å kunne reise tilbake, enten på besøk eller for godt. Imidlertid står langt fra alle disse kvinnene fritt til selv å bestemme når og under hvilke omstendigheter de vil vende tilbake til Nigeria.

2.2 ETTER RETUREN

Vestafrikanske migranter som har vært i Europa, var gjennom en lang beslutningsprosess før de reiste hjemmefra, og mange opplever å ha gjort store ofre både underveis og framme i Europa. Disse ofrene kan ses som investeringer migrantene håpet ville gi avkastning i form av en bedre framtid. Å vende tilbake til utgangspunktet uten å ha realisert iallfall noen av målene med reisen, oppleves som å gå tilbake, der reisen til Europa ga en følelse av å være på vei framover (Plambech 2014, s. 33; Ratia & Notermans 2012, s. 155). For noen føles det ikke bare som å rykke tilbake til start, men som å ende i en enda dårligere situasjon enn de var i før reisen, siden både de og familien hadde håp og forventninger til migrasjonen.

Videre har migrantene som har vært i Europa, fått nye perspektiver på tilværelsen i Nigeria (Plambech 2014, s. 57):

[...] now that they could compare life in Europe with life in Benin, they would often talk about the lack of “comfort” Nigeria provided, and that, despite numerous struggles while abroad, they still felt that in Europe they lead more “comfortable lives”. Thus, for the deportees Benin seemed even more “uncomfortable” than to those who never had experienced “the other side” as Europe was termed.

Informantene til Skilbrei og Tveit ga også uttrykk for at de så mer negativt på forholdene i Nigeria etter at de hadde fått noe å sammenligne med i Europa (2007, s. 52). Sosialantropologen Emma Ratia har gjort feltarbeid blant returnerte kvinner i Benin City, og påpeker at blant hennes informanter, «It seems that the failures and difficulties suffered in Europe do little to damage the dreamlike image of it as a kind of paradise» (Ratia & Notermans 2012, s. 149).

2.2.1 Tvangsretur kontra tilbakevending gjennom programmer for assistert retur

Flere forskere peker på at forskjellen mellom tvangsretur og tilbakevending gjennom programmer for assistert retur, ikke oppleves særlig stor for migrantene som vender tilbake til Nigeria. Også personer som har valgt å reise tilbake med assistert retur, opplever ofte at de i praksis ikke hadde noe annet valg, siden å avslå ville innebære tvangsretur (Plambech 2014, s. 146, 228; Paasche, Plambech & Skilbrei 2016, s. 50–51).

Selv om retur støttebeløpene er nokså store, vurderer migrantene dem opp mot potensiell inntekt i Europa:

⁴ Også Peano nevner et eksempel på at brutne illusjoner rundt tilværelsen i Europa kan gjøre at noen ser retur som en måte å unnslipe en vanskelig situasjon (2013b, s. 129).

As part of the AVRR [Assisted Voluntary Return and Reintegration program], women like Esther returning to Nigeria receive \$4,500 and her tiny rented room was paid for a year by the program. While the \$4,500 was not pin money to Esther, she would often compare this amount to the money she potentially could have earned had she not been deported. Other women would compare this amount to the debt they had repaid which could range between \$10,000 and in a very few cases up to \$50,000. In their calculation rescue gave very little money compared to what they (at times only potentially) could generate selling sex (Plambech 2014, s. 203).

3. HOLDNINGER TIL TILBAKEVENDTE MIGRANTER

Ved retur må migranter forholde seg til samfunnets holdninger til hjemvendte migranter. Både mer allmenne holdninger og diskurser, og dynamikken i personlige relasjoner med familie og andre omgivelser, får betydning.

3.1 OMGIVELSENE BRUSTNE FORVENTNINGER

Nettverket hjemme har generelt høye forventninger til migranter, og blir ofte skuffet hvis migranter kommer hjem uten oppsparte midler, gaver, og så videre (Ratia & Notermans 2012, s. 156). Som Plambech påpeker, oppleves det som et dilemma for mange hjemvendte at familien forventer at de skal være en like stor ressurs som de var da de var utenlands, mens de selv er avhengige av hjelp fra familie og nettverk med å komme i gang med livene sine igjen etter retur (2014, s. 59).⁵ Samtidig som familiene er lettet over at de tilbakevendte er hjemme i god behold, er de frustrerte over at det er slutt på pengeoverføringene de sendte da de var utenlands, som familiene er blitt avhengige av (s. 66). I en del tilfeller har også familien investert i migrasjonen. Da kan de forvente at de returnerte ikke bare bidrar på linje med andre familiemedlemmer, men mer, siden de står i gjeld til familien for utleggene de hadde i forbindelse med migrasjonen. Ratia og Notermans mener dessuten forventningene kvinnelige migranter fra Benin City møter i nettverket om å bidra økonomisk kan være enda høyere enn dem mannlige migranter møter (s. 158, 160–161).

3.2 STIGMATISERING AV TILBAKEVENDTE MIGRANTER

Landinfo har tatt opp temaet stigmatisering av tilbakevendte kvinnelige migranter med en rekke nigerianske kilder under hittil fire tjenestereiser til Nigeria. Nærmest hver gang vi ber kilder redegjøre for dette temaet, snakker de først og fremst om hvor problematisk returnerte opplever det å komme hjem der hvor migrasjonen ikke førte til noen bedring av egen og familiens situasjon. Gjennomgående kobler kildene stigmatisering til manglende suksess i migrasjonsprosjektet. Først på direkte spørsmål

⁵ Konkrete eksempler på forhold til familie etter retur finnes for eksempel i Plambech 2014, s. 62, 65–67.

om stigmatisering også knyttet til arbeid i prostitusjon i Europa, kommenterer kildene det aspektet.⁶

3.2.1 Stigmatisering som mislykket migrant

At returnerte klandres fordi de ikke har lyktes i Europa, bunner ofte i urealistiske forestillinger om at livet i Europa er fullt av muligheter det nærmest bare er å forsyne seg av:

Alle i Nigeria tror det er masse penger i Europa, forteller Karyn, de vil aldri tro at det er vanskelig å få seg jobb og tjene penger der. [...] I Benin City vet ikke folk at det er vanskelig i Europa, alle tror at hvis du bare kommer deg til dit, så blir alt bra (Skilbrei, Tveit & Brunovskis 2006, s. 62).

Plambech mener å spore en gryende erkjennelse i Benin City om at det å returnere fra Europa uten å ha avansert sosialt, også kan knyttes til vanskelige kår for migranter der. Men like fullt: Kommer en hjem uten å ha bedret situasjonen sin merkbart, blir det av mange tolket som tegn på individuell udugelighet, noe returnerte migranter skammer seg over (2014, s. 200). Ratia og Notermans mener det kan være en klassedimensjon i holdningene til mislykkede migranter, ved at velstående er mer fordømmende overfor fattige returnerte, og klandrer dem for ikke å ha forstått at de hadde dårlige forutsetninger for å migrere (2012, s. 156).

3.2.2 Stigmatisering på bakgrunn av prostitusjonserfaring

Stacey Vanderhurst påpeker at alle kampanjene mot menneskehandel med kvinner i Nigeria paradoksalt nok faktisk har ført til økt stigmatisering og skam, men av kvinnelige migranter generelt:⁷

[...] everyone seemed to have had heard of human trafficking, knew specifically about the Benin-Italy link, and, for better or worse, assumed most young Nigerian women traveling to Europe would eventually enter the sex industry. Nowadays, this warning – along with the stereotypes and stigma associated with it – has so permeated public consciousness that people believe anyone traveling from Benin must know, on some level, what she is going to be up against (Vanderhurst 2014, s. 32).

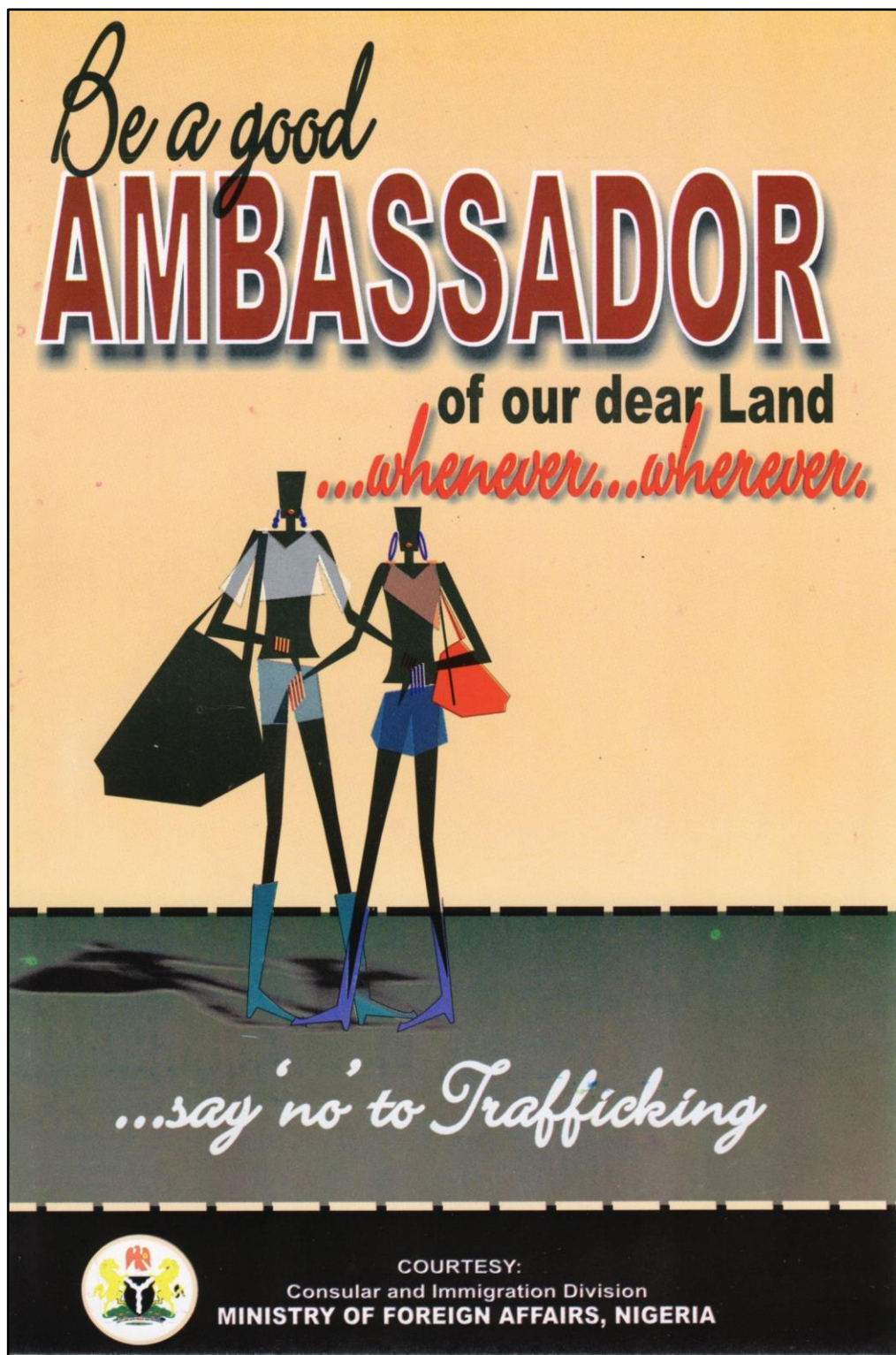
Vanderhurst har omtalt dette som «state-sanctioned shaming of migrant women», i form av kampanjer som henger ut nigerianske kvinnelige migranter som prostituerte som bringer skam over Nigeria i utlandet (foredrag på Malta, 6. oktober 2015).

Imidlertid handler dette gjennomgående om generelle holdninger i samfunnet, og ikke om at individuelle kvinner som har vært i Europa, konfronteres åpent med at de har jobbet i prostitusjon. Forskerne Sine Plambech og Stacey Vanderhurst har begge opplyst til Landinfo at svært få blant informantene deres har opplevd den slags åpen konfrontasjon.

⁶ Kildene vi tar opp temaet med, er i stor grad etater og organisasjoner som jobber direkte med menneskehandel, eller som vet at vårt formål med å møte dem er å diskutere forhold knyttet til retur av kvinner som har jobbet i prostitusjon i Europa.

⁷ En informant i en britisk studie av forhold for returnerte migranter til Nigeria, påpeker at dette også rammer kvinnelige migranter som ikke har jobbet i prostitusjon. Samtidig understreker forskerne bak studien at stigmatisering knyttet til prostitusjon i mindre grad ble tatt opp av tilbakevendte migranter enn av andre nigerianske kilder (Pennington & Balaram 2013, s. 26–27).

Plambech påpeker imidlertid at noen av hennes informanter opplever at negative holdninger til kvinner som har jobbet i prostitusjon, er en årsak til at noen velger å gå til andre næringsdrivende enn dem. Samtidig arbeider disse kvinnene i næringer som hårpleie og søm, hvor en arbeider nokså tett på kundene sine, i motsetning til for eksempel kvinner som driver salg på gata (2014, s. 60-61).

3.2.2.1 Kjennskap til bakgrunn fra prostitusjon i Europa innenfor egen familie

Det allmenne synet at kvinner som har migrert fra Nigeria til Europa som oftest har jobbet i prostitusjon, omfatter også kvinnenes familier (Plambech 2014, s. 198). Samtidig varierer det i hvilken grad det er et samtaletema familiemedlemmer imellom, selv de aller nærmeste. Plambechs informanter snakket svært lite om dette med mødre sine (Ebdrup 2012). Samtidig observerte hun at noen informanter med tenåringsdøtre faktisk delte ganske mye av erfaringene fra Europa med dem – ikke minst for å advare dem om å passe på og få seg en utdanning for å unngå å måtte gjennom det samme (Plambech 2014, s. 115).

Holdninger og følelser kan også uttrykkes gjennom handling, der de ikke settes ord på. Plambech har påpekt til Landinfo at flere av hennes informanter fikk ansvaret for barna til nære kvinnelige slektninger etter at de vendte tilbake til Nigeria (intervju, august 2012). Landinfo ser dette som et uttrykk for at disse kvinnene så de hjemvendte migrantene som egnede omsorgspersoner for barn – et syn som er vanskelig forenlig med fordømmelse for å ha gjort moralsk forkastelige valg.

3.2.3 Holdninger til barn født i utlandet

En del nigerianske kvinnelige migranter får barn mens de er utenlands, og det varierer hvor tett relasjon disse kvinnene har eller har hatt til barnas fedre.⁸

I møte med Landinfo har IOMs senior programme coordinator, Queen Chinwe Okaro, påpekt at det ikke nødvendigvis blir sett på som problematisk at kvinner returnerer til Nigeria med barn de har fått utenlands, heller ikke i tilfeller hvor det er tydelig at barnets far ikke er afrikansk. Det som vil ha betydning, er hvilken forklaring hun gir til familien og omgivelsene når hun er tilbake (møte i Abuja, mai 2009).

Landinfo mener det er liten grunn til å tro at folk i omgivelsene vil sette spørsmålsteget ved kvinnens egen historie, så lenge den er realistisk. Siden det også forekommer i Nigeria at kvinner blir overlatt til seg selv og forlatt av kjærester og ektemenn, eller at menn ikke vedkjenner seg farskap til barn, er det ingen grunn til at en slik forklaring ikke vil bli trodd, med mindre den inneholder detaljer som lyder direkte usannsynlige. Vi understreker at det ikke er noe fenomen i Nigeria at barn tillegges ansvar eller skyld for valg foreldre har gjort som barna ikke kan ha hatt noen innflytelse på.

Leder Maureen Atuonwu i Nigeria Association of Women Journalists (NAWOJ) understreket at det største problemet for kvinner med barn som ikke har kontakt med sin far eller kjenner til hvem han er, er at barna stiller dårligere enn andre barn, siden de bare har tilgang til mors familie som nettverk, og er avskåret fra fars. Dette kan barna klandre mor for seinere⁹ (møte i Enugu, juni 2009).

Lite tyder på at det ses som negativt at en kvinne har hatt forhold til, eller fått barn med, en hvit mann. Som ovenfor, vil hennes forklaring på hvordan hun endte opp med å vende hjem med barn etter et opphold utenlands, være det avgjørende for hvilke reaksjoner hun møter hos omgivelsene. Plambech har imidlertid påpekt at det å ha et barn som tydelig har europeisk far, vil kunne få folk til å tro at mor har en relasjon til en mann i Europa, og dermed konkludere at hun har tilgang til penger fra ham. En av

⁸ Merk at det er utbredt i det sørlige Nigeria generelt at kvinner har barn født utenfor ekteskap, eller at kvinner har det daglige ansvaret for barn etter at forholdet til faren er over.

⁹ Samtidig er ikke dette en problemstilling som bare gjelder barn født av mødre i utlandet, det gjelder også barn født i Nigeria med ukjent far.

hennes informanter, med barn med dansk far, fryktet at det kunne gjøre sønnen utsatt for kidnapping, fordi kriminelle kunne tro det var mer løsepenger å få for et lyshudet barn (Plambech 2014, s. 149, note 21).

3.3 HOLDNINGER TILBAKEVENDTE KVINNER MØTER I HJELPEAPPARATET

Holdningene de tilbakevendte migrantene møter hos statlige etater og ikke-statlige organisasjoner som bistår ofre for menneskehandel (og folk som er definert som sårbare for å bli det), er tidvis prinsipielt negative. Kvinnenes valg om å migrere til Europa gjennom å stifte gjeld til sponsorer og jobbe i prostitusjon for å nedbetale gjelda, blir sett på som utslag av naivitet, grådighet, latskap eller mangel på selvdisiplin (Plambech, s. 57, 165, 170; Vanderhurst 2014, s. 119–125). Flere av Landinfos møtepartnere i Nigeria har omtalt dette som «get rich quick-syndrom» eller «yearning for greener pastures». Både irregulær migrasjon generelt og med formål prostitusjon spesielt blir fordømt som uverdige og umoralske former for migrasjon som trekker Nigerias omdømme i vanry (Plambech 2014, s. 125–132, 160). I tillegg fordømmes arbeid i prostitusjon som synd, både mot nasjonen og Gud (Plambech 2014, s. 162, 171–172).¹⁰

3.3.1 Kvinnenes reaksjoner på negative holdninger i hjelpeapparatet

Andres fordømmelse av kvinnenes valg som utslag av latskap og grådighet, oppleves ikke som særlig treffende av kvinnene selv. De forklarer valget de gjorde om å migrere til Europa med at de tok ansvar for å forsørge familie i Nigeria (Plambech 2014, s. 178). En religiøst orientert argumentasjon rundt Guds plan ser derimot ut til å ha større klangbunn hos informantene til Vanderhurst og Plambech. Men å dele det grunnleggende fundamentet for argumentene, er ikke i motstrid med et pragmatisk forhold til valgene de har gjort, som omtales som «å sette Gud på vent»:

Temmy here explains: “Sometimes we put God on standby. Because you see, the good thing about the Christian God, compared to the African Gods [whom Temmy described as punishing instantly], is that he forgives you for all your sins. When you come back to God again, he forgives you. I have to put God on standby in my life once in a while. Otherwise I won’t survive.” Several women saw their choice of migration as fulfilling God’s plan for them, providing for their family by traveling abroad. They would not defend sex work itself as God’s preferred plan, maybe, but that was more incidental and still could be excused in the way Temmy excused it. In these ways God, ambitions, sex, and mobility are intertwined for women in Nigeria generally, and migrant sex workers especially (Vanderhurst 2013). Most of the women described ambivalence towards this, and often described their relationship to God in pragmatic terms. Although most Sundays they went to church and often claimed that their fate was in God’s hands, a common theme was also the ways in which life sometimes required them to place God on standby in order to live

¹⁰ En stor andel av sørnigerianske ikke-statlige organisasjoner er religiøse. En diskurs med fundament i pinsekirkelig kristendom dominerer samfunnslivet i Sør-Nigeria helt generelt (Smith 2007, s. 207–220), og dermed også holdningene til folk som jobber både for statlige etater og ikke-statlige organisasjoner som ikke er formelt religiøst funderte (Plambech 2014, s. 166).

Også menns irregulære migrasjon til Europa fordømmes som syndig, siden alle irregulære migranter bryter loven ved å ta seg til Europa uten tillatelse, i tillegg kommer kriminell virksomhet som vinningsforbrytelser og smugling og omsetning av narkotika (Plambech 2014, s. 177).

or even survive. Migrating undocumented and selling sex were practices that required them to place God on standby hoping he would forgive them at a later stage.

This at times pragmatic relationship to God did not mean that they were not concerned with the immorality of selling sex and that they did not consider their job in Europe sinful (Plambech 2014, s. 172).

3.3.2 Manglende tillit til nigerianske myndigheter

Nigerianere flest har svært liten tillit til landets myndigheter (for utdyping, se Landinfo 2017b, s. 18). Informantene til Skilbrei og Tveit var generelt dypt kritiske til nigerianske myndigheter (2007, s. 51–55). Dette preger migrantenes syn på og forventninger til dem etter retur.

3.3.3 Anstrengt forhold til lokale organisasjoner

Mange nigerianere er også dypt skeptiske til lokale ikke-statlige organisasjoner, og oppfatter dem som like preget av nepotisme som næringsliv og offentlig forvaltning: «In Nigeria it is so corrupt, if the Church City Mission [Kirkens bymisjon] was in Nigeria, you could not get support unless you were the sister of one of the social workers», som en av Skilbrei og Tveits informanter ordla seg (2007, s. 51–52). Sosialantropologen Daniel Jordan Smith beskriver organisasjonssektoren på denne måten (2014, s. 107):¹¹

These organizations ostensibly operate to serve society, often the most vulnerable populations, with an implicitly moral mandate. But they frequently become embroiled in accusations of corruption that reveal the changing dynamics of inequality and morality as the very fabric of social relations in Nigeria is undergoing significant transformations.

I tillegg til generell skepsis mot ikke-statlige organisasjoner, kommer konkrete erfaringer med organisasjoner som jobber mot menneskehandel, og de delvis fordømmende holdningene de som jobber der gir uttrykk for (se del 3.3).

4. RETURNERTE MIGRANTERS PRAKTISKE BEHOV

De aller fleste av de praktiske utfordringene returnerte migranter møter i hverdagen, er identiske med dem nigerianere og vestafrikanere flest strir med: Det handler om å skaffe tak over hodet, mat på bordet, skolegang for barn og helsestell til seg selv og nær familie, i en situasjon med knappe ressurser og stor undersysselsetting, og hvor det bare unntaksvis er bistand å få fra offentlige myndigheter.

Samtidig kan returnerte kvinnelige migranter med bakgrunn fra prostitusjon i Europa ha noen spesifikke tillegg utfordringer. Disse er knyttet til helsemessige følger av arbeid i prostitusjon (se del 4.3.1), og til forholdet til bakpersonene som tok dem til Europa (se del 7.2.1).

¹¹ Smith diskuterer organisasjoner som jobber for hivsmittede, men sitatet er dekkende for sektoren generelt.

I noen tilfeller velger tilbakevendte migranter å ikke reise tilbake til hjemstedet, men heller etablere seg et annet sted i hjemlandet. Det kan ha flere årsaker, både knyttet til håp og forventninger om at det vil være større muligheter der enn på hjemstedet, og til ønsker om å unngå skuffelsen fra familien over at en ikke lyktes i utlandet (Plambech 2014, s. 170). Rent praktisk vil disses situasjon like fullt ofte være overlappende med andre nigerianere som velger å reetablere seg på et nytt sted.¹²

4.1 BOLIG

Ingen offentlige myndigheter eller andre hjelpetiltak i Nigeria bistår folk med bolig eller boutgifter.¹³ Dermed er folk prisgitt markedskreftene og egne ressurser.

4.1.1 Hos familie

Mange migranter flytter inn hos familiemedlemmer etter retur (Plambech 2014, s. 149; Ratia & Notermans 2012, s. 158). Dette kan dreie seg om husstanden de var en del av før de forlot Nigeria, eller andre familiemedlemmer. Uansett vil det forventes at de bidrar økonomisk til husholdningen, på linje med de andre i husstanden.

4.1.2 Egen husholdning

I tilfeller hvor hjemvendte migranter velger å etablere sin egen husholdning, må de kjøpe eller leie på det private markedet. Dette innebærer utfordringer knyttet til høye depositum ved leie av bolig,¹⁴ og færre å dele de løpende husholdningsutgiftene med.

Egen husholdning er særlig relevant i de tilfellene hvor returnerte ikke ønsker å reintegrere seg på hjemstedet og skal etablere seg et annet sted (det er mer uvanlig å etablere egen husholdning hvis en skal reintegrere seg på hjemstedet).

4.2 ARBEID

Det store flertall av nigerianere tjener til livets opphold på et grunnleggende usikkert arbeidsmarked. Svært få har en stabil, forutsigbar inntekt, enten de jobber med håndverk, kjøp og salg, jordbruk eller tjenesteyting. Ansettelsesforhold er sjelden formaliserte utenfor offentlig sektor og større private selskaper, og folks inntekt er avhengig av om virksomheten de driver eller arbeider for, går bra eller ikke. Regulering av arbeidsforhold skjer i liten grad av offentlige myndigheter, mens det er relativt utbredt med forskjellige laugsordninger i flere sektorer.

Undersysselsettingen er stor, og det fører til at mange med inntekt ikke bare må forsørge seg selv, barn og gamle, men også arbeidsføre familiemedlemmer som har vansker med å finne arbeid.

¹² Det er stor migrasjon mellom ulike deler av Nigeria. Tall fra folketellinga i 2006 viser at mer enn 10 % bodde i en annen delstat enn der de var født, og at 23 % av befolkningen hadde flyttet fra én delstat til en annen i løpet av de foregående ti årene (IOM 2016, s. 44–46). Kvinneandelen blant interne migranter for landet som helhet var 51,5 % i en undersøkelse fra 2010, og varierte fra 43,3 % til 64,8 % mellom de ulike delstatene (s. 48–49). Se Landinfo 2010 for mer om praktiske forhold rundt kvinners migrasjon mellom ulike deler av Nigeria.

¹³ Unntaket er arbeid hvor det følger tjenestebolig med. Dette vil enten dreie seg om stillinger som formelt krever høyere kvalifikasjoner (i praksis innflytelsesrike kontakter), eller om jobb som hushjelp og lignende. I sistnevnte tilfelle vil det høyst være snakk om et lite rom.

¹⁴ Det er vanlig å kreve depositum som tilsvarer 1–3 års husleie (Stacey Vanderhurst, personlig kommunikasjon oktober 2015).

Selv når folk finner arbeid, er det gjennomgående dårlig betalt. En av Plambechs informanter opplyste at å drive detalj salg gatelangs av drikkevann og snacks ga henne en daglig gjennomsnittsinntekt på USD 5,50, men at dette ikke var nok til å forsørge henne selv og barna (2014, s. 55–56).

4.3 HELSESTELL

Det offentlige helsevesenet i Nigeria er dårlig rustet til å dekke befolkningens medisinske behov. Per 2012 utgjorde landets helsebudsjett USD 61 per innbygger, mot 5154 i Norge (WHO 2015, s. 131). I praksis innebærer det at svært få helsetjenester er gratis eller subsidiert, og at folk må dekke de fleste helseutgiftene sine selv, både til undersøkelser, behandling og medikamenter.

4.3.1 Helsebehov knyttet til tidligere arbeid i prostitusjon

Arbeid i prostitusjon i Europa har ofte negativ påvirkning på helse, både fysisk og mentalt (Zimmerman 2003). Det finnes ingen egne helsetjenester for personer med denne typen helseplager, verken somatiske eller psykiske, utover NAPTIPs tilbud om helseundersøkelse og oppfølging for kvinner som returnerer med assisterte returprogrammer som ofre for menneskehandel (se del 5.2.2).

Merk at nigerianere ofte tolker at sykdom, og særlig mentale lidelser, har åndelige årsaker heller enn medisinske. Dette innebærer at sykdomssymptomer oppfattes som konsekvens av åndebesettelse eller hekseri, og at det er dette en må løse for å bli frisk. Dermed oppsøker mange prester og/eller religiøse ledere innenfor tradisjonell religion heller enn helsevesenet. (Noen gjør begge deler.) Kristne prester bruker forbønn og demonutdrivelse som virkemidler, mens tradisjonelle behandlere bruker ritualer, amuletter og urtemedisin. Begge profesjoner har til hensikt å stoppe åndenes eller heksenes negative innflytelse, som så vil føre til at den rammede blir frisk igjen.

4.4 UTDANNING

I prinsippet er offentlig skole gratis i Nigeria, men det gjelder bare selve undervisningen. Alle utgifter til skoleuniform, bøker, annet skoleutstyr, transport og så videre, må dekkes av elever og studenter eller deres foresatte.

4.5 MIGRANTER SOM RETURNERER MED BARN

Migranter som returnerer med barn, er i samme situasjon som andre nigerianske mødre med ansvar for barn.¹⁵ Utfordringene er de samme: å forsørge barna, skolegang og helsestell, og pass for dem som trenger det. Dette vil være ekstra utfordrende i de tilfellene hvor barnas far bidrar lite eller ingenting økonomisk.

¹⁵ Det store flertall av voksne nigerianske kvinner har barn. I helse- og demografiundersøkelsen gjennomført i 2013, går det fram at bare 9 % av kvinner i aldersgruppa 30–34 var barnløse. Så få som 3 % av kvinnene i alderen 45–49 var barnløse (NDHS 2013, s. 71–72).

5. PRAKTISK BISTAND FRA OFFENTLIGE MYNDIGHETER ETTER RETUR FRA EUROPA

Nigeria er et land med gjennomgående lavt offentlig tjenestetilbud. Utover rett til grunnleggende skolegang og noen helsetjenester, mottar nigerianske borgere svært lite konkret bistand fra offentlige myndigheter. Landet har ingen allmenne offentlige økonomiske støtteordninger som trygdesystem eller sosialhjelp, og det finnes ingen offentlige etater som yter folk hjelp med å finne arbeid eller bolig. Siden hjemvendte migranter sjelden tilhører de aller verst stilte samfunnslagene i Nigeria,¹⁶ er det liten grunn til å vente at statlige myndigheter skulle prioritere dem som gruppe i utbyggingen av offentlige tjenester.

Nigerianske myndigheters arbeid konkret rettet mot migranter, er avgrenset til personer definert som ofre for menneskehandel, og utføres av etaten NAPTIP.

5.1 NAPTIP

NAPTIP (National Agency for Prohibition of Traffic in Persons and Other Related Matters) er en statlig nigeriansk etat som ble opprettet i august 2003. Virksomheten er regulert i NAPTIP Act 2015.¹⁷ Den har ansvar for alt arbeid knyttet til menneskehandel, både nasjonalt og internasjonalt, fordelt på avdelinger med følgende ansvarsområder (i tillegg til administrasjon):

- Etterforskning og overvåking
- Juridiske forhold og straffeforfølgelse
- Forskning og programutvikling
- Folkeopplysning¹⁸
- Rådgivning og rehabilitering
- Opplæring og stabsutvikling

5.1.1 NAPTIPs omdømme

Befolkningens generelt store skepsis til offentlig forvaltning er en utfordring NAPTIP deler med andre offentlige etater i Nigeria (og regionen):

When Nigerians seek a service from their government, they routinely expect that they will have to navigate corruption at all levels of the bureaucracy. Everything from obtaining birth and death certificates, to registering a company, to applying for a passport, to renewing a motor vehicle registration normally requires some sort of payment in addition to the official fee. Generally, the only way around paying extra money for routine government

¹⁶ Migranter fra Nigeria til Europa kommer overveiende fra den sørlige halvdel av landet. Selv om en stor del av befolkningen lever i fattigdom også her, er andelen som lever i dyp fattigdom betydelig større i nordområdene i landet (se for eksempel NDHS 2013, s. 16, tabell 2.5).

¹⁷ Inntil denne loven trådte i kraft 26. mars 2015, var virksomheten regulert i Trafficking in Persons (Prohibition), Law Enforcement and Administration Act 2003 (NAPTIP 2015a).

¹⁸ NAPTIP har blant annet igangsatt en rekke kampanjer rettet mot grupper definert som sårbare for framstøt fra miljøer som driver menneskehandel. Slike kampanjer later generelt til å ha liten effekt (Carling & Talleraas 2016, s. 27–28).

services is if one has a personal connection to someone with influence – a patron who will use their power to push on behalf of their client. But even then a relationship of reciprocity exists; the patron is helping with the implicit expectation that their act contributes to retaining and strengthening the loyalty of their client. Further, although a patron who helps a client navigate the bureaucracy may not expect payment, the client will nonetheless frequently offer a "dash" to say "thank you" (Smith 2007, s. 56).

Disse allmenne erfaringene preger nigerianeres syn på alle offentlige etater. Vanderhurst påpeker at dette også farger kvinnelige migranternes forventninger til NAPTIP, og at de i utgangspunktet ikke har tillit til etaten. Dette er noe NAPTIPs ansatte ikke bare er klar over, men aktivt forsøker å endre på, gjennom klare oppfordringer til kvinnene om ikke å forhåndsdomme dem, men heller vurdere dem på basis av hvordan de arbeider (2014, s. 73–74, 183–186).¹⁹

Gjennom møter med etaten på fire tjenestereiser til Nigeria, har Landinfo inntrykk at av NAPTIP er blant Nigerias mest profesjonelle statlige organer, og at den har politisk fokus fra myndighetene og derfor befinner seg i en nokså god ressursituasjon sammenlignet med andre offentlige etater i landet. Samtidig er NAPTIP på ingen måte skjermet for de betydelige utfordringene enhver offentlig virksomhet i Nigeria står overfor: sterkt vekslende statsinntekter, kaotiske samfunnsforhold, utbredt korrupsjon og nepotisme,²⁰ og nedslitt og manglende infrastruktur. Dessuten må etaten samarbeide med andre offentlige etater, med en betydelig dårligere ressursituasjon enn NAPTIP har selv, særlig gjelder dette politiet og rettsapparatet.

Danske utlendingsmyndigheter har undersøkt beskyldninger om at NAPTIP-ansatte skulle være involvert i menneskehandel, uten å finne informasjon som underbygger slike påstander (DIS 2009, s. 9–17; DIS 2010, s. 8–12).

5.1.2 NAPTIPs erfaringsgrunnlag

NAPTIPs mandatområde er alle former for menneskehandel. I praksis når bistanden deres til enkeltpersoner som er ofre for menneskehandel først og fremst mindreårige som er utnyttet som arbeidskraft. Disse barna kommer både fra Nigeria og fra andre land i regionen,²¹ og utgjør majoriteten av personer hvor NAPTIP bistår med lokalisering av pårørende, reintegrering og straffeforfølgelse av bakpersoner. De voksne NAPTIP kommer i kontakt med som er definert som ofre for menneskehandel, tilhører hovedsakelig tre grupper:

¹⁹ Samtidig er det interessant hvordan Vanderhurst beskriver at NAPTIPs rådgivere forsøker å hente legitimitet og autoritet i en argumentasjon om at de er en del av Guds plan for migrantene, heller enn å påberope seg autoritet som representanter for statlige myndigheter (2014, s. 183–194).

²⁰ Vanderhurst påpeker at de NAPTIP-ansatte hun var i kontakt med på mottaket i Lagos, stort sett var blitt ansatt fordi de hadde kontakter i NAPTIP-systemet, ikke på grunn av faglige kvalifikasjoner (2014, s. 102–103).

²¹ Ved alle Landinfos (korte) besøk på NAPTIP-drevne mottak har det vært flere barn enn voksne kvinner. Vanderhursts erfaring fra lengre feltarbeid på mottaket i Lagos var at det tidvis var flere barn enn voksne på mottaket (2014, s. 48). Også NAPTIPs egne rapporter viser at flertallet av dem de bistår, er barn (NAPTIP 2014; 2015b; 2016a; 2016b).

- Kvinner som er stoppet på vei ut av Nigeria eller underveis til Europa. Siden de blir stoppet før de når bestemmelsesstedet, har ikke utnyttelsen av dem startet ennå.²²
- Kvinner som er blitt utnyttet i prostitusjon i naboland.
- Kvinner som er blitt utnyttet i prostitusjon i Europa, og som har vendt tilbake til Nigeria gjennom ulike programmer for assistert retur.

NAPTIP kommer derimot ikke i kontakt med kvinner som blir tvangsreturnert fra europeiske land, med mindre disse kvinnene selv tar kontakt med NAPTIP. Dette innebærer at NAPTIP har begrenset erfaring med saker som omfatter kvinner som har jobbet i prostitusjon i Europa.

5.2 NAPTIPs PRAKTISKE TILBUD TIL VOKSNE KVINNER SOM RETURNERER FRA EUROPA

Det praktiske tilbudet fra NAPTIP gis først under midlertidige opphold på etatens transittmottak, og siden gjennom tiltak i regi av ikke-statlige samarbeidspartnere (se del 6).

Opphold på NAPTIPs transittmottak er ment å være kortvarige, på opptil seks uker. Ved behov for lengre opphold på mottak, skal personer overføres til mottak drevet av ikke-statlige samarbeidsorganisasjoner (NAPTIP u.å.a).

I praksis kan oppholdene være lengre. Vanderhurst har observert at kvinner ble holdt tilbake mot sin vilje i minst seks uker, noe NAPTIP begrunnet med at kvinnene måtte beskyttes mot aggressive bakpersoner (2014, s. 65–66).²³ Kvinnene selv opplevde det som lang tid. Samtidig var det likevel lite fokus på praktiske tiltak knyttet til reintegrering, fordi for eksempel yrkesopplæring ville forandre mer enn noen uker.

I NAPTIP Act 2015, § 64.2, framgår det at mottakene har følgende oppgaver:

The Transit Shelters shall be run by staff of the Agency with the aim of providing protection, assistance, counselling, rehabilitation and training for the rescued victims to facilitate their reintegration into the society.

Vi skal her redegjøre for tiltak knyttet til rådgivning og rehabilitering, opplæring og helse, mens tilbakevendte kvinners behov for beskyttelse er tema for del 7.

²² Under Vanderhursts feltarbeid på mottaket drevet av NAPTIP i Lagos i 2010–2011, var flertallet av voksne kvinner der blitt stoppet før de kom fram dit hvor bakpersonene hadde planer om å bringe dem (2014, s. 3–4).

[...] by the time of my research, the heyday of counter-trafficking efforts surrounding the initial NAPTIP legislation had passed, and conventionally trafficked women, for lack of better phrasing, were few and far between. During the year I spent at the shelter, I met only one woman who came close to fitting this profile, and even she had organized her own return to Nigeria rather than relying any outside intervention for rescue (2014, s 76).

Flertallet av kvinnene ble stoppet av grensepoliti underveis og overlatt til NAPTIP, men har opplyst til Vanderhurst at det var fordi de nektet å betale bestikklser (2014, s. 46–47). Dette er også kjent for NAPTIPs stab (s. 229).

²³ Plambech har observert tilsvarende på NAPTIPs mottak i Benin City (2014, s. 103). Barn på mottakene kan være der enda lengre. I en del tilfeller kan det ta måneder å finne ut hvor disse barna kommer fra, særlig når de selv har lite detaljinformasjon om hvor de kommer fra. (I noen saker ble barna tatt fra hjemstedet så tidlig i livet at de husker lite derfra, og har glemt språket de brukte der.)

5.2.1 Rådgivning og rehabilitering

NAPTIP understreker på nettsiden sin at rådgivning og rehabilitering er en kjerneoppgave. Likevel gis det ingen informasjon om hva etaten konkret legger i disse begrepene, utover dette (NAPTIP u.å.a):

Counselling methods adopted by the section in order to help the victims recover from trauma include psychosocial therapy, individual counseling, group counseling, career counseling, family counseling and case conferencing.

Vanderhursts observasjon var at i praksis ble rehabilitering og rådgivning avgrenset til rådgivning, forstått som å overtale «ofrene»²⁴ på mottaket om at å migrere til Europa var farlig og nedverdiggende. Rehabilitering hadde i mange tilfeller lite for seg, siden de færreste voksne på mottaket under Vanderhursts feltarbeid hadde vært gjennom noe traumatiserende de kunne rehabiliteres fra. Yrkesopplæring og annen utdanning ble presentert som et bedre alternativ til å migrere utenlands (2014, s. 75–106). Siden kvinnene ikke hadde opplevd traumatiske forhold som migranter på vei til eller i Europa, ble de stadig presentert for skrekkehistorier om menneskesmuglere og menneskehandlere (s. 115–118). Løsningen de ble presentert, var å lage seg en ny plan for livet, med mer nøysomme mål (s. 162–166), i tråd med Guds plan for dem (s. 168).

5.2.2 Helseundersøkelse

I henhold til NAPTIP Act 2015, § 61b, plikter NAPTIP å sikre at ofre for menneskehandel får tilgang til nødvendig helseoppfølging under mottaksoppholdet.

Alle mottak har sykepleier ansatt, og offentlige helsetjenester trekkes inn ved behov (NAPTIP u.å.a). Klientene på NAPTIPs mottak går gjennom helseundersøkelse etter ankomst for å finne ut om det er helseforhold det må tas tak i. I prinsippet gjelder dette både somatisk og psykisk helse. Vanderhurst peker imidlertid på at oppførsel som i en vestlig setting ofte vil tolkes som mulige symptomer på traume, ikke ble satt i et psykologisk perspektiv på mottaket i Lagos. Det var lite fokus på psykisk helse under hennes opphold, og personalet hadde minimalt med kompetanse på dette feltet (2014, s. 102–104).²⁵

5.2.3 Reintegrering

NAPTIP forstår reintegrering som å føre kvinner tilbake til en livssituasjon hvor de kan forsørge seg selv. I utgangspunktet vil det si å reetablere seg på hjemstedet hos familien, siden det er der de har størst nettverk, men det er ikke noe formelt i veien for at kvinner også kan etablere seg et nytt sted. Det kan være fordi kvinnene mener de har bedre muligheter på et nytt sted enn på hjemstedet, men også knyttet til om familiemedlemmer ses på som pådrivere eller initiativtakere til at kvinnene ville

²⁴ Alle klienter på NAPTIPs mottak er definert som ofre for menneskehandel, og omtales nærmest universelt som ofre av NAPTIPs stab (Landinfos erfaring fra møter med NAPTIP og besøk på mottak). Som Vanderhurst påpeker, ser imidlertid ikke klientene nødvendigvis på seg selv som ofre (2014, s. 48), og de må nærmest overtales til å anerkjenne egen offerstatus (s. 81–84).

²⁵ Merk at også NAPTIPs stab kan dele de utbredte holdningene i Nigeria om at årsaken til slik atferd heller er åndelig enn medisinsk, jf. del 4.3.1.

migrere til Europa.²⁶ I tillegg til å avklare hvor kvinnene vil etablere seg, vil NAPTIP også finne ut hva slags opplæringstiltak de kan delta i etter at de har etablert seg.

I praksis er dette avgrenset til deltakelse i yrkesopplæringsprogrammer i regi av ikke-statlige samarbeidspartnere på lokalplan, der hvor det er tilgjengelig. (Disse blir beskrevet nærmere i del 6.) Det er heller ingen automatikk i at kvinner blir tilbudt plass i slike programmer (Vanderhurst 2014, s. 218–219):

Most women would eventually leave the shelter with still only vague assurances that they would be considered for empowerment. [...] In the end, only a handful of the women I knew were even contacted for enrollment in empowerment programs, while the rest maintained cautiously hopeful that they would be contacted soon.

Dette skyldes dels at NAPTIP har begrenset med ressurser til å finansiere slik opplæring (Vanderhurst 2014, s. 211), dels at det må finnes samarbeidspartnere lokalt som driver passende tiltak.

Vi understreker at NAPTIP ikke gir noen økonomisk hjelp til bolig eller andre utgifter knyttet til etablering etter retur til Nigeria.

5.2.4 Mottakskapasitet

NAPTIPs samlede mottakskapasitet er på 293 plasser, fordelt på åtte mottak. Kvinner som har vært i prostitusjon i Europa, vil vanligvis komme på mottakene i Abuja, Lagos eller Benin City. Mottaket i Abuja har 38 plasser, Lagos 60 og Benin City 40 (NAPTIP u.å.a).

Det er lite som tyder på at NAPTIPs mottak har kapasitetsproblemer. Landinfo har aldri opplevd at det har vært fullt på noe mottaksbesøk vi har gjennomført. Under Vanderhursts feltarbeid på mottaket i Lagos var belegget sjelden særlig over 30 av gangen, i lokaler med kapasitet til 150 (2014, s. 41).²⁷ Plambech opplyser at mottakene hun har vært på gjennomgående også hadde færre brukere enn det var ledige plasser (2014, s. 27).

5.3 NAPTIPs TILBUD TIL KVINNER SOM RETURNERER MED BARN

Representanter for NAPTIP har på direkte spørsmål fra Landinfo ved flere anledninger bekreftet at det er full adgang til deres mottak for kvinner som returnerer med barn. Flere av NAPTIPs representanter har uttrykt forbauselse over spørsmålet, og opplyst at det er en selvfølge at medfølgende barn ikke er noen hindring for å motta hjelp fra dem i en retursituasjon. Videre har de understreket at NAPTIP som etat har bred erfaring med barn, fordi mindreårige ofre for menneskehandel utgjør en større gruppe i arbeidet deres enn voksne kvinner.

Dette er ikke å forstå som at de ansatte på NAPTIPs mottak har fagbakgrunn i arbeid med barn (UNICEF opplyste til Landinfo i oktober 2013 at selv i det nigerianske

²⁶ I nær sagt alle møter Landinfo har hatt med NAPTIP i Nigeria, har representanter for etaten på eget initiativ understreket at de er opptatt av å avklare om kvinners familiemedlemmer kan være å anse som ansvarlige for menneskehandel. Videre gjør de det klart for kvinnene at hvis de opplever press om å migrere igjen, kan de kontakte NAPTIP for å få bistand.

²⁷ Tallet her omfatter både voksne og mindreårige.

barnevernet er det svært uvanlig å ha relevant utdanning), men at de har mye praktisk erfaring.

6. PRAKTISK BISTAND FRA IKKE-STATLIGE ORGANISASJONER ETTER RETUR FRA EUROPA

Den praktiske bistanden til returnerte migranter skjer innenfor forskjellige forebyggende bistandsprogrammer rettet mot kvinner definert som sårbare for å bli ofre for menneskehandel. Disse programmene er altså ikke avgrenset til ofre for menneskehandel, siden det ville kunne innebære at det blir allment kjent at deltakerne har oppholdt seg i Europa og jobbet i prostitusjon.

Finansiering er utfordringen for de mange lokale organisasjonene som driver denne typen tiltak. Det er lite midler å hente fra nigerianske kilder, det være seg myndighetene eller private donorer. Samtidig er midler fra europeiske land ofte ment for reintegreringstiltak til enkeltindivider, og det forventes at organisasjonene kan redegjøre for hvordan midlene er brukt på de personene de er øremerket (Plambech 2014, s. 51). Dermed kan det være vanskelig for organisasjonene å finansiere allmenne tiltak som så kan tilby plasser til reintegrering av kvinner som deltar i assisterte returprogrammer, enten støtten kommer direkte eller kanaliseres via NAPTIP og/eller IOM. Dette kan være en delårsak til det Plambech omtaler som «the many openings and closings of antitrafficking NGOs in Benin City» (2014, s. 27). Organisasjonene opplever også at finansieringen kommer på plass først en god stund etter at kvinnene er tilbake og klare for å delta i tiltakene de driver (tidvis måneder seinere), noe som er frustrerende både for dem og de tilbakevendte kvinnene (s. 41–42, 147–148).

Landinfo er ikke kjent med at ikke-statlige organisasjoner gir økonomisk hjelp til bolig eller andre utgifter knyttet til etablering etter retur til Nigeria.

6.1 YRKESOPPLÆRING

Yrkesopplæringstiltak rettet mot kvinner som regnes som sårbare²⁸ for å bli ofre for menneskehandel, har generelt form av kursopplegg på to–tre måneder i matlaging, søm eller hårstell, noen også i fotografi, kunsthåndverk eller databruk. I noen tiltak følges dette av økonomisk støtte eller mikrokreditt til å opprette en egen virksomhet.

Vanderhurst nevner at flere av hennes informanter allerede hadde gjennomført ett eller flere slike kurs eller vært lærlinger før de valgte å reise fra Nigeria, men uten at det hadde gitt dem noen stabil inntekt (2014, s. 44, 89). Også i studien til Okojie et al. hadde drøyt halvparten av informantene jobbet nettopp innenfor de yrkene sysselsettingstiltakene gir opplæring i før de forlot Nigeria (2003, s. 53–54). Vanderhurst påpeker at disse opplæringsprogrammene faktisk bidrar til enda større konkurranse på dette arbeidsmarkedet (2014, s. 166).

I noen tilfeller fungerer sysselsettingstiltakene som de var ment, men blant Plambechs knapt 30 informanter var det bare én som hadde en virksomhet som fungerte godt etter

²⁸ Peano beskriver hvordan en ikke-statlig organisasjon vurderte hvor sårbare kvinner var på basis av om de under intervju opplyste om de eller familiene deres planla at de skulle migrere til Europa (2013a, s. 20).

forventningene hennes to år etter returen til Nigeria. De andre opplevde at livet var mer ustabilt og uforutsigbart (2014, s. 62–63).

6.2 REHABILITERING OG RÅDGIVNING

I likhet med NAPTIP, er de ikke-statlige organisasjonene opptatt av rehabilitering av og rådgivning til de tilbakevendte migrantene. En del av denne rådgivningen er praktisk rettet, særlig rundt å etablere seg som næringsdrivende, disponere midler og tilsvarende, men den handler også om å bygge trygghet og gi åndelig veiledning. Dette gjenspeiler både at det allestedsnærværende begrepet «empowerment» blir tolket vidt, og hvordan en religiøs diskurs gjennomsyrrer samfunnslivet i Nigeria. Også de ikke-statlige organisasjonene formidler at det er Guds plan for migrantene at de er tilbake i Nigeria, og at de er ment å leve livene sine annerledes enn valgene som tok dem til Europa innebar (Plambech 2014, s. 171–172). Her blir promiskuitet i Europa satt opp mot å etablere seg som gift kvinne med familie i Nigeria (s. 178). Samtidig er slik rådgivning et tiltak som er mindre ressurskrevende enn andre aktiviteter, som krever ekstern finansiering (s. 175).

7. SIKKERHETSFORHOLD

7.1 GENERELLE SIKKERHETSUTFORDRINGER FOR RETURNERTE MIGRANTER

7.1.1 Utpressing av reisende på nigerianske flyplasser

Skilbrei og Tveits informanter var redde for problemer med politi ved ankomst til Nigeria med fly (2007, s. 53–55). Dette handlet delvis om frykt for straffeforfølgelse for prostitusjon i utlandet, noe som er lite sannsynlig i dag, ettersom lovverket mot menneskehandel tydelig fastsetter at ofre for menneskehandel ikke kan straffefølges for lovbrudd knyttet til at de er blitt utnyttet (NAPTIP Act 2015, § 62).²⁹

Imidlertid er det et utbredt problem på nigerianske flyplasser at reisende blir utsatt for pengeutpressing og avkreving av penger for tjenester de ikke ønsker (*soliciting*). Slik virksomhet skjer fra flyplassansatte i ulike stillinger, inkludert uniformert personell, og fra personer som gis adgang til ulike deler av flyplassområdet uten å være ansatt der (Eze 2015). Vi understreker at denne formen for kriminalitet kan ramme alle reisende, men personer som framstår som rike og mektige, er mindre utsatt for pengeutpressing enn andre.

7.1.2 Volds- og vinningskriminalitet på hjemstedet etter retur

Det er utbredt volds- og vinningskriminalitet i det sørlige Nigeria, særlig i byene. Dette er et allment problem for hele befolkningen, som Plambech påpeker for Benin City (2014, s. 151), noe som gjelder for sør-Nigeria generelt:

²⁹ Flere av kvinnene i Skilbrei og Tveits rapport forlot nok Nigeria før landet fikk lovverk som verner ofre for menneskehandel, og reiste dessuten mens minner om hvordan nigerianske myndigheter eksponerte kvinner tvangsutsendt fra Europa på tv i 1999, ennå var ferske (Plambech 2014, s. 136; Vanderhurst 2014, s. 12–16).

[...] violence, vulnerability and victimhood are not exclusively connected to sex work and migration abroad. Rather, violence and vulnerability are part of everyday life “at home” in Benin.

Plambechs informanter opplevde at de var enda mer utsatt for kriminalitet i Benin City enn de var da de arbeidet i prostitusjon i Europa (s. 148). Noe av dette kan ha vært knyttet til at kriminelle var kjent med at de hadde vært utenlands, og dermed gikk ut fra at de hadde eiendeler det var verdt å stjele (s. 148–149). Men det sentrale her er at vinningskriminalitet er en del av hverdagen for alle, og at tilbakevendte migranter ikke er mer eller mindre utsatt enn andre i samme økonomiske situasjon.

7.2 SÆRLIGE SIKKERHETSUTFORDRINGER FOR RETURNERTE KVINNER SOM HAR ARBEIDET I PROSTITUSJON I UTLANDET

7.2.1 Konflikt med bakpersoner rundt ubetalt gjeld

Landinfo mener det er sannsynlig at kvinner som returnerer frivillig, enten har nedbetalt gjelda, eller reforhandlet den til et nivå hvor det er realistisk å kunne nedbetale den også etter retur til Nigeria. Dermed finner man antakelig kvinnene med restgjeld ved retur primært blant dem som tvangsreturneres. (Samtidig er også en del av de tvangsreturnerte ferdige med å nedbetale gjelda si, men blir utsendt fordi de mangler oppholdsgrunnlag i Europa.³⁰)

For de kvinnene som fremdeles har gjeld av en viss størrelse etter retur til Nigeria, vil forholdet til bakpersonene være viktig, både fordi kvinnene forsøker å finne ut hvordan de skal betale tilbake og fordi disse bakpersonene kan bistå dem i å reise tilbake til Europa (Plambech 2014, s. 22).

Det later imidlertid til å variere om bakpersoner velger å forsøke å inndrive restgjeld fra kvinner som er tilbake i Nigeria³¹ (Plambech 2014, s. 150–151):

[...] while some of the women were exposed to threats of violence in Europe if they did not keep up with debt installments, these threats rarely materialized into actual violence either in Europe or upon return. The fear that traffickers would wait for them at the airport upon their return to cash in on unpaid debts has often been used as a persuasive argument against repatriation, the logic being that the European countries might in fact return the women right back into the arms of their traffickers. Both Cynthia and Grace still owed money to their madams. Grace explained that the person to whom she owed money had not contacted her upon return, and she was not fearful since she knew that if those individuals came and made demands her neighbors would help her, and she would then go to the police. Cynthia still owed approximately \$10,000 of which a portion was being paid by the Danish father of her child. The remaining debt was unsettled, but did not cause problems for her. The women

³⁰ Tidvis oppdager lokalt politi dette fordi kvinnenes tidligere madammer tyster på dem. Når kvinnene har nedbetalt gjelda og fortsetter å arbeide i prostitusjon, går de fra å være en inntektskilde til å bli konkurrenter for dem bakpersonene fremdeles har inntekter fra. Også andre konkurrenter i prostitusjon kan stå bak (Plambech 2014, s. 174). I tillegg er dette et virkemiddel madammer bruker mot hverandre (Attoh 2010, s. 5).

³¹ I møte med Landinfo i 2009 framholdt representanter for NAPTIPs hovedkontor i Abuja at de fant det lite sannsynlig at den gjelda en kvinne har hos menneskehandlere, vil bli slettet om hun skulle vende tilbake til Nigeria. Her har imidlertid ikke NAPTIP mer konkret informasjon enn andre aktører, siden etaten bare kommer i kontakt med tvangsreturnerte som selv oppsøker den.

explained that because the traffickers had so many women going to Europe they did not turn to violent means to collect the unpaid debt of the deported women.

Det er altså ingen automatikk i at bakpersoner inndriver restgjeld, og det er heller ikke gitt at det oppstår konflikt rundt nedbetaling av restgjeld der hvor den forventes dekket. Bakpersonene vet at både kvinnene og familiene deres har begrensede muligheter til å nedbetale store beløp i Nigeria, og at kvinnene ytterst sjelden reiser frivillig tilbake til Nigeria før de framstår som vellykkede migranter. Videre har også bakpersoner et omdømme å ta vare på, og kan få problemer med å rekruttere nye kvinner til avtaler om å migrere til Europa hvis det blir kjent at de er stivbeinte og konfliktsøkende.

Det later ikke til å være utbredt verken med trusler om vold eller voldsbruk mot kvinner som har returnert til Nigeria mens de fortsatt har gjeld.³² Noen av Plambechs informanter hadde opplevd uoverenstemmelser med bakpersoner rundt nedbetaling av gjeld, men gikk da til lokalt politi, og kom så til enighet med bakpersonene om videre nedbetaling (intervju med Plambech, august 2012).

Derimot virker det noe vanligere at bakpersoner presser familiemedlemmer i Nigeria mens kvinnene ennå befinner seg i Europa, men ikke oppfører seg slik bakpersonene forventer (se Landinfo 2017b, del 3.4.2). Det er imidlertid ikke mulig å si noe om omfanget, og også her vil bakpersonene måtte ta med i betraktning hva slik konflikt kan ha av konsekvenser for omdømmet deres.

7.3 BESKYTTELSE FRA NIGERIANISKE MYNDIGHETER

7.3.1 NAPTIP

I evalueringer av innsats mot menneskehandel, står vurderingen av etterforskning og rettsforfølgelse av kriminelle nettverk sentralt. Dette gjelder både amerikanske myndigheters årlige evaluering av global innsats mot menneskehandel (U.S. Department of State 2016) og andre aktører. Nigerianske myndigheter vet de blir målt på dette, og Vanderhurst har observert at staben på NAPTIPs mottak i Lagos var særlig opptatt av etterforskning og å få kvinnene til «å åpne seg» for etterforskerne (2014, s. 54, 64, 68, 91–101). NAPTIP opplever imidlertid kvinnene som lite villige til å gi informasjon om bakpersoner, og har gitt uttrykk for frustrasjon over dette. Dette skyldes at NAPTIP har erfart at når kvinnene eller familiene deres faktisk samarbeider, har de mye detaljert informasjon å bidra med, både om hvem bakpersonene er og hvordan rekrutteringen foregikk. Selv der etterforskningen går greit, hender det likevel ofte at den ender med henleggelse, fordi kvinnene og familiemedlemmene deres ikke ønsker å vitne mot bakpersoner i retten (møter med representanter for NAPTIP, Benin City, oktober 2013 og juni 2016).³³

Dette kan skyldes at det er vanskelig å få folk til å vitne mot bakpersoner de har tette relasjoner til, særlig når det dreier seg om familiemedlemmer (Baye 2012, s. 21, 28),

³² De to amerikanske forskerne Patricia Taft og Nate Haken har gjennomgått voldsmønstre i det sørlige Nigeria i perioden 2012–2015. De nevner ingen tilfeller av vold knyttet til menneskehandel i delstaten Edo (Haken & Taft 2015; Taft & Haken 2015). Ettersom menneskehandel blir spesifikt nevnt som en relevant konfliktindikator i innledningen til Taft & Haken 2015 (s. 2), er det grunn til å tro at voldshandlinger knyttet til det ville være nevnt, om det var rapportert om slike hendelser.

³³ Disse erfaringene gjenspeiler dem politi har i flere europeiske land, for eksempel Danmark (Plambech 2014, s. 98) og Norge (personlig kommunikasjon, politioverbetjent Rune Sivertsen, Oslo politidistrikt).

men også den generelle ambivalensen kvinnene som har migrert til Europa har til bakpersonene (se Landinfo 2017a, del 5.1.3.1).

Samtidig har NAPTIPs etterforskning av menneskehandelssaker ført til domfellelser. I perioden fra august 2004 til juni 2016 ble totalt 291 personer domfelt for menneskehandel i Nigeria (NAPTIP u.å.b). Det foreligger årsrapporter for årene 2013–2015 og første halvår av 2016:

- I 2013 ble 44 personer domfelt, 7 for «external trafficking for sexual exploitation» (NAPTIP 2014, s. 9).
- I 2014 ble 39 personer domfelt, 12 for «external trafficking for sexual exploitation» (NAPTIP 2015b, s. 10).
- I 2015 ble 23 personer domfelt, 2 for «external trafficking for sexual exploitation» (NAPTIP 2016a, s. 10).
- I første halvår av 2016 ble 11 personer domfelt, 2 for «foreign travels which promotes prostitution or sexual exploitation» (NAPTIP 2016b, s. 10).

Merk at kategorien «external trafficking for sexual exploitation» ikke er avgrenset til saker hvor kvinner er tatt til Europa, men også kan omfatte saker hvor kvinner er utnyttet i prostitusjon i andre afrikanske land, Midtøsten eller Asia. Videre går det ikke fram hva slags aktører de domfelte er (se Landinfo 2017a, del 4.3).³⁴ Statistikken viser at få av domfellelsene omfatter personer som kan ha tatt kvinner fra Nigeria til Europa.

7.3.2 Politiet

I prinsippet skal nigeriansk politi overføre saker til NAPTIP når forhold tyder på at de omfatter menneskehandel. I en fransk studie hadde familiene til et tjuetall kvinner gått til lokalt politi for å anmelde trusler eller voldsbruk fra bakpersoner, men sakene ble behandlet som konflikter rundt nedbetaling av gjeld, og ikke overført til NAPTIP som menneskehandelssaker (Simoni 2013, s. 54–55). Det samme skjedde i sakene hvor Plambechs informanter gikk til politiet på grunn av konflikt med bakpersoner (intervju, august 2012).

8. REMIGRASJON

En del av kvinnene som reiser til Europa for å arbeide i prostitusjon, har gjort det tidligere. Dette gjelder kvinner som er tvangsreturnert til Nigeria, og som har vendt tilbake frivillig. Motivene for å reise ut på nytt, skiller seg ikke fra dem som fikk migrantene til å reise første gang (se Landinfo 2017a, del 2).

Blant Plambechs informanter, hadde rundt halvparten enten forsøkt å reise til Europa flere ganger, eller vært i Europa flere ganger. Alle bortsett fra én ønsket å reise tilbake til Europa (2014, s. 61–62). Dette gjaldt også om det innebar å arbeide i prostitusjon,

³⁴ Det kan dermed være personer som er innleid til å utføre tjenester for bakpersonene, som menneskesmuglere.

på tross av at de på dette tidspunktet visste hva de gikk til.³⁵ Også flere av Peanos informanter hadde vendt tilbake til Europa etter tidligere opphold der (2013a, s. 12), og var dessuten i stand til å forhandle fram bedre premisser med bakpersonene sine ut fra bedre kunnskap om forholdene i Europa (s. 25).

Som ved første gangs reise, kan initiativet til å reise tilbake til Europa også komme fra andre familiemedlemmer, og tidvis oppleves som press (Ratia & Notermans 2012, s. 158). Samtidig er kvinner som allerede har ett eller flere opphold i Europa bak seg fra før mer erfarne, og som oftest eldre, enn de som reiser for første gang. Dermed holder Landinfo det for sannsynlig at de ofte vil være mindre sårbare for press fra familien enn yngre, mindre erfarne kvinner.

Restgjeld kan være ett moment når kvinner (og familien deres) vurderer remigrasjon, men det avhenger av om bakpersonene faktisk forsøker å inndrive restgjeld eller ikke (se del 7.2.1), hvor stor den er og hvordan inndringen skjer. Selv om bakpersonene forventer nedbetaling av gjeld, er det ikke gitt at de presser kvinnene til å vende tilbake til Europa.

9. ARBEID I TILRETTELEGGERØKONOMIEN ETTER RETUR

Kildematerialet sier lite spesifikt om at kvinner som har erfaring fra prostitusjon i Europa, blir involvert i tilretteleggerøkonomien i Nigeria etter retur, med unntak av kvinnene som har avansert inn i rollen som madam. Det later altså ikke til at returnerte kvinner er særlig involvert i rekruttering av nye kvinner for migrasjon. Plambech påpeker at «The women in the facilitation economy are typically in Europe already». Hun opplyser at det særlig er unge menn som jobber med rekruttering for bakpersonene, og at disse mennene tidvis er i slekt med bakpersonene og selv kan ha erfaring som migranter til Europa (2014, s. 194). Det foreligger ikke informasjon som tyder på at folk får denne rollen i tilretteleggerøkonomien ufrivillig.

³⁵ Også Vanderhursts informanter fortsatte å se reise til Europa som en mulighet til å bedre levekårene sine om forholdene i Nigeria ikke bedret seg (2014, s. 231–233). Disse hadde imidlertid ikke klart å komme seg til Europa i første omgang, og hadde dermed ingen egne erfaringer med hvilke forhold som ventet dem rent konkret.

10. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Attoh, F. (2010). *Chattels of their families: trafficking of young women as gender violence*. Lagos: University of Lagos. Tilgjengelig fra http://www.codesria.org/IMG/pdf/FANCA_ATTOH.pdf [lastet ned 28. februar 2017]
- Carling, J. & Talleraas, C. (2016). *Root causes and drivers of migration – Implications for humanitarian efforts and development cooperation*. Oslo: PRIO. Tilgjengelig fra <https://www.prio.org/Publications/Publication/?x=9229> [lastet ned 28. februar 2017]
- DIS, dvs. Danish Immigration Service (2009, 4. april). *Cooperation with the National Agency for the Prohibition of Traffic in Persons and other related matters (NAPTIP) – Report from Danish Immigration Service’s fact-finding mission to Abuja, Nigeria 14 to 24 February 2009*. København: DIS. Tilgjengelig fra <https://www.nyidanmark.dk/NR/ronlyres/265BCBC1-C96F-400E-AE5B-A6BC755E0040/0/ReportNigeriaFINAL.pdf> [lastet ned 28. februar 2017]
- DIS (2010, 28. juni). *Allegations against the National Agency for the Prohibition of Traffic in Persons (NAPTIP) and warnings against return to Nigeria – Report from Danish Immigration Service’s fact-finding mission to Abuja, Nigeria 9 to 17 June 2010*. København: DIS. Tilgjengelig fra <https://www.nyidanmark.dk/NR/ronlyres/CBE32A34-A253-43FB-A290-7D1B168A19D7/0/AllegationsagainstNAPTIPjuni2010.pdf> [lastet ned 28. februar 2017]
- Ebdrup, N. (2012, 13. september). *Victims of sex trafficking return home to great expectations*. København: ScienceNordic. Tilgjengelig fra <http://sciencenordic.com/victims-sex-trafficking-return-home-great-expectations> [lastet ned 28. februar 2017]
- Eze, C. (2015, 25. september). Extortion: FAAN moves against corrupt airport security officials. *ThisDay*. Tilgjengelig fra <http://allafrica.com/stories/201509250901.html> [lastet ned 28. februar 2017]
- Haken, N. & Taft, P. (2015, 22. august). *Conflict Bulletin: Edo State – Patterns and trends, 2012–2015*. Washington D.C.: Fund For Peace. Tilgjengelig fra <http://library.fundforpeace.org/conflictbulletin-edo-1508> [lastet ned 28. februar 2017]
- IOM, dvs. International Organization for Migration (2016). *Migration in Nigeria – A country profile 2014*. Genève: IOM. Tilgjengelig fra <http://publications.iom.int/books/migration-nigeria-country-profile-2014> [lastet ned 28. februar 2017]
- Landinfo (2010, 17. august). *Nigeria: Kvinner og intern migrasjon*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/1359/1/1359_1.pdf [lastet ned 28. februar 2017]
- Landinfo (2017a, 1. februar). *Nigeria: Bakgrunn for kvinners migrasjon til Europa for å arbeide i prostitusjon*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/3494/1/3494_1.pdf [lastet ned 28. februar 2017]
- Landinfo (2017b, 2. mars). *Nigeria: Kvinner som arbeider i prostitusjon i Europa*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/3506/1/3506_1.pdf [lastet ned 15. mars 2017]
- Molland, S. (2012). *The perfect business? Anti-trafficking and the sex trade along the Mekong*. Honolulu: University of Hawai’i Press.
- NAPTIP, dvs. National Agency for the Prohibition of Trafficking in Persons (2016a). *Data analysis report 2015*. Abuja: NAPTIP. Tilgjengelig fra http://www.naptip.gov.ng/documents/Downloads/2015data_analysis.pdf [lastet ned 28. februar 2017]
- NAPTIP (2016b). *Data analysis – 2016 mid-year report*. Abuja: NAPTIP. Tilgjengelig fra <http://www.naptip.gov.ng/documents/Downloads/Mid%20year%202016%20report.pdf> [lastet ned 28. februar 2017]

- NAPTIP (2015a). *President Goodluck Jonathan signs new anti trafficking act*. Abuja: NAPTIP. Tilgjengelig fra <http://naptip.gov.ng/index.php/pressrelease/item/83-president-goodluck-jonathan-signs-new-anti-trafficking-act> [lastet ned 28. februar 2017]
- NAPTIP (2015b). *2014 data analysis*. Abuja: NAPTIP. Tilgjengelig fra http://www.naptip.gov.ng/documents/Downloads/2014data_analysis.pdf [lastet ned 28. februar 2017]
- NAPTIP (2014). *2013 data analysis*. Abuja: NAPTIP. Tilgjengelig fra http://www.naptip.gov.ng/documents/Downloads/2013data_analysis.pdf [lastet ned 28. februar 2017]
- NAPTIP (u.å.a). *Counseling and rehabilitation*. Abuja: NAPTIP. Tilgjengelig fra <http://www.naptip.gov.ng/index.php/departments/counseling-and-rehabilitation> [lastet ned 28. februar 2017]
- NAPTIP (u.å.b). *Data analysis*. Abuja: NAPTIP. Tilgjengelig fra <http://www.naptip.gov.ng/index.php/aboutus/vision/analysis> [lastet ned 28. februar 2017]
- [NAPTIP Act] (2015, 25. mars). *The Trafficking in Persons (Prohibition), Enforcement and Administration Act*. Tilgjengelig via UNODC https://www.unodc.org/cld/document/nga/2015/the_trafficking_in_persons_prohibition_enforcement_and_administration_act.html [lastet ned 28. februar 2017]
- [NDHS 2013] (2014, juni). *Nigeria demographic and health survey 2013*. Abuja/Rockville: National Population Commission/ICF International. Tilgjengelig fra <http://dhsprogram.com/publications/publication-FR293-DHS-Final-Reports.cfm> [lastet ned 28. februar 2017]
- Okojie, C.E.E., Okojie, O., Eghafona, K., Vincent-Osaghae, G. & Kalu, V. (2003, juli). *Trafficking of Nigerian girls to Italy – Report of field survey in Edo State, Nigeria*. Torino: Università degli Studi di Torino/UN Interregional Crime and Justice Research Institute. Tilgjengelig fra http://www.unicri.it/topics/trafficking_exploitation/archive/women/nigeria_1/research/rr_okojie_eng.pdf [lastet ned 28. februar 2017]
- Peano, I. (2013a). Bondage and help: Genealogies and hopes in trafficking from Nigeria to Italy. I: Quirk, J. & Wigneswaran, D. (Red.), *Slavery, migration and contemporary bondage in Africa*. Trenton, NJ: Africa World Press, 225–249. Tilgjengelig fra <https://www.researchgate.net/publication/256579107> [lastet ned 28. februar 2017]
- Peano, I. (2013b). Escaping the exception: Migrant sex workers between subjectification and excess. *The Greek Review of Social Research*, 140, 119–132. Tilgjengelig fra <http://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/ekke/article/viewFile/6749/6477.pdf> [lastet ned 28. februar 2017]
- Pennington, J. & Balam, B. (2013, 19. april). *Homecoming: Return and reintegration of irregular migrants from Nigeria*. London: Institute for Public Policy Research. Tilgjengelig fra <http://www.ippr.org/publications/homecoming-return-and-reintegration-of-irregular-migrants-from-nigeria> [lastet ned 28. februar 2017]
- Plambech, S. (2014). *Points of departure – Migration control and anti-trafficking in the lives of Nigerian sex worker migrants after deportation from Europe*. København: Det samfundsvidenskabelige fakultet, Københavns Universitet.³⁶
- Paasche, E., Plambech, S. & Skilbrei, M.-L. (2016). *Assistert retur til Nigeria*. Oslo: Institutt for kriminologi og rettsosologi. Tilgjengelig fra https://www.udi.no/globalassets/global/forskning-fou_i/retur/nigeria-rapport-retur.pdf [lastet ned 28. februar 2017]

³⁶ Pagineringen i den trykte utgaven skiller seg fra den elektroniske. Alle sidetall i referanser i dette notatet følger den elektroniske utgaven.

- Ratia, E. & Notermans, C. (2012). "I was crying, I did not come back with anything": Women's experiences of deportation from Europe to Nigeria. *African Diaspora*, 5(2), 143–164. Tilgjengelig fra <http://booksandjournals.brillonline.com/content/journals/10.1163/18725457-12341235> [lastet ned 28. februar 2017]
- Skilbrei, M.-L., Tveit, M. & Brunovskis, A. (2006). *Afrikanske drømmer på europeiske gater. Nigerianske kvinner i prostitusjon i Norge*. Oslo: Fafo. Tilgjengelig fra <http://www.fafo.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/afrikanske-drommer-pa-europeiske-gater> [lastet ned 28. februar 2017]
- Skilbrei, M.-L. & Tveit, M. (2007). *Facing return. Perceptions of repatriation among Nigerian women in prostitution in Norway*. Oslo: Fafo. Tilgjengelig fra <http://www.fafo.no/index.php/nb/zoo-publikasjoner/fafo-rapporter/item/facing-return> [lastet ned 28. februar 2017]
- Smith, D.J. (2007). *A culture of corruption: Everyday deception and popular discontent in Nigeria*. Princeton: Princeton University Press.
- Smith, D.J. (2014). *AIDS doesn't show its face – Inequality, morality, and social change in Nigeria*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Taft, P. & Haken, N. (2015). *Violence in Nigeria – Patterns and trends*. Cham: Springer.
- Tyldum, G. (2010). Limitations in research on human trafficking. *International Migration*, 48(5). Tilgjengelig fra <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1468-2435.2009.00597.x/full> [lastet ned 28. februar 2017]
- U.S. Department of State (2016, juni). *Trafficking in persons report 2016*. Washington D.C.: U.S. Department of State. Tilgjengelig fra <http://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/2016/> [lastet ned 28. februar 2017]
- Vanderhurst, S. (2014, mai). *Sheltered lives – God, sex, and mobility in Nigeria's counter trafficking programs*. Providence, R.I.: Department of Anthropology, Brown University.
- WHO, dvs. World Health Organization (2015). *World health statistics 2015*. Genève: WHO. Tilgjengelig fra http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/170250/1/9789240694439_eng.pdf?ua=1&ua=1 [lastet ned 28. februar 2017]
- Zimmerman, C. (2003). *The health risks and consequences of trafficking in women and adolescents: findings from a European study*. London: London School of Hygiene & Tropical Medicine. Tilgjengelig fra <http://www.lshtm.ac.uk/hpu/docs/traffickingfinal.pdf> [lastet ned 28. februar 2017]

Muntlige kilder³⁷

- COSUDOW, dvs. Committee For The Support Of Dignity Of Women. Møter i Benin City, mars 2006 (ved Sister Florence) og 14. oktober 2013 (ved Coordinator Sister Augustine og Accountant Sister Ikenna).
- Diplomatiske kilder. Møter i Abuja, mars 2006, mai–juni 2009, oktober 2013 og juni 2016.
- FIDA, dvs. International Federation of Women Lawyers. Møte i Benin City, 15. oktober 2013 ved Stella O. Idehen og Maria Edeko, som begge underviser i jus ved Benson Idahosa University i Benin City.
- Girls' Power Initiative. Møter i Benin City, mars 2006, 14. oktober 2013 og 7. juni 2016.
- Idia Renaissance. Møter i Benin City, mars 2006 og 14. oktober 2013.

³⁷ Inkluderer kilder i Nigeria som har bidratt til Landinfos forståelse av tematikken som behandles i notatet.

- IOM Nigeria. Møte i Abuja, 16. mars 2006 med Chief of Mission Tommaso de Cataldo og med Senior Programme Coordinator Queen Chinwe Okaro. Møte i Abuja, 25. mai 2009 med Senior Programme Coordinator Queen Chinwe Okaro. Møte i Lagos og besøk på lokalt mottak drevet i samarbeid med NAPTIP, 27. mai 2009 ved Senior Programme Coordinator Uche Njoku. Møte i Abuja, 7. oktober 2013 ved Programme Officer Lily Sanya. Møte i Abuja, 1. juni 2016 med Chief of Mission Enira Krdzalic. Møte i Lagos, 9. juni 2016 med Programme Manager Sara Hamo.
- LAPO, dvs. Live Above Poverty Organisation. Møte i Benin City, mars 2006.
- NAPTIP, dvs. National Agency for the Prohibition of Trafficking in Persons and Other Related Matters.
 - Møte ved hovedkvarteret i Abuja og besøk på lokalt mottak, mars 2006 ved Executive Secretary/Chief Executive Carol N. Ndaguba, Head – Legal Services and Prosecution U.S. Haruna, Head – Public Enlightenment Ladun A. Aiyegbusi, Head – Communication and Media Orakwue Arinze. Møte ved hovedkvarteret i Abuja, 25. mai 2009 ved Assistant General Director Abdulrahim Oputu Shaibu, Legal & Prosecution Department, samt andre stabsmedlemmer. Møte ved hovedkvarteret i Abuja og besøk på lokalt mottak, 10. oktober 2013 ved Director-General Beatrice Jedy-Agba, Assistant General Director Abdulrahim Oputu Shaibu, Legal & Prosecution Department, samt andre stabsmedlemmer.
 - Møte ved Benin City Zonal Office og besøk på lokalt mottak, mars 2006 ved Head – Zonal Office Funke Abiodun, samt andre stabsmedlemmer. Møte ved Benin City Zonal Office og besøk på lokalt mottak, 14. oktober 2013. Møte ved Benin City Zonal Office, 6. juni 2016.
 - Møte ved Lagos Zonal Office og besøk på lokalt mottak, mars 2006 ved Head – Zonal Office Godwin E. Morka. Møte ved Lagos Zonal Office, 18. oktober 2013 og 8. juni 2016 ved Zonal Commander Joseph Famakin, samt andre stabsmedlemmer.
- NAWOJ, dvs. Nigeria Association of Women Journalists, ved leder Maureen Atuonwu og kolleger. Møte i Enugu, 3. juni 2009.
- NHRC, dvs. National Human Rights Commission. Møter i Abuja, mars 2006 og 8. oktober 2013.
- Oslo politidistrikt, ved politioverbetjent Rune Sivertsen, menneskehandelsgruppa ved Seksjon for organisert kriminalitet. Møter og e-postkontakt, 2005–2017.
- Sine Plambech, sosialantropolog ved Dansk Institut for Internationale Studier med feltarbeid blant nigerianske kvinner med bakgrunn fra prostitusjon i Europa i Benin City. E-postkontakt, intervju og møter 2012–2017.
- TAMPEP, dvs. Transnational AIDS/SIDA Prevention among Migrant Prostitutes in Europe Project. Møte i Benin City, mars 2006 (ved Head – Turin Branch Rosanna Paradiso).
- UNICEF. Møte i Abuja ved UNICEF Nigeria Representative Jean Gough og Chief – Child Protection Noriko Izumi, 7. oktober 2013.
- Stacey Vanderhurst, amerikansk sosialantropolog med ett års feltarbeid på NAPTIPs mottak i Lagos i 2010–2011, og årlige besøk til Nigeria og oppfølging av informanter siden da. E-postkontakt fra oktober 2015; møter og foredrag under seminar om menneskehandel i Nigeria i regi av European Union Asylum Support Office (EASO) på Malta 6.–7. oktober 2015.
- WOCON, dvs. Women's Consortium of Nigeria. Møte i Abuja, mars 2006.
- WOTCLEF, dvs. Women Trafficking and Child Labour Eradication Foundation. Møte i Abuja, mars 2006.